

Anna Jakubczak¹

Małgorzata Śrubkowska²

Katedra Ekonomiki, Organizacji i Zarządzania w Gospodarce Żywnościowej

Akademia Techniczno-Rolnicza

Bydgoszcz

ZMIANY WYBRANYCH ELEMENTÓW RYNKU MIĘSA DROBIOWEGO W POLSCE NA TLE POZOSTAŁYCH KRAJÓW UE

CHANGES IN SELECTED ELEMENTS OF THE CHICKEN MEAT MARKET IN POLAND AGAINST THE BACKGROUND OF MARKETS IN THE OTHER EU COUNTRIES

Synopsis. Celem pracy było porównanie wybranych elementów rynku mięsa drobiowego w Polsce i w pozostałych krajach członkowskich Unii Europejskiej w latach 1961-2003. Zebrano dane statystyczne z FAOSTAT-u i obliczono podstawowe statystyki, a także wskaźniki uzależnienia od importu. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że zarówno w Polsce jak i w pozostałych krajach UE wzrastało spożycie mięsa drobiowego, w Polsce szczególnie na niekorzyść mięsa wołowego. Największym importerm drobiu jest Wielka Brytania, a eksporterem Holandia. Najmniej drobiu importuje i eksportuje Malta.

Słowa kluczowe: drób, międzynarodowy rynek mięsa, Polska, UE

Wstęp

Mięso jest źródłem licznych substancji odżywczych, których pozyskanie możliwe jest również z innych produktów żywnościowych, ale trudne do zbilansowania w pożądanym organizmowi proporcjach w diecie bezmięsnej [Cichocka 2006]. Spożycie mięsa i jego przetworów oraz podrobów obejmuje ponad 9% ogólnej masy spożywanej żywności, co plasuje je na szóstym miejscu zaraz po ziemniakach, warzywach, owocach, pieczywie i mleku. Mięso stanowi więc istotny element codziennej diety każdego człowieka [Badania... 2003].

Od wielu lat szczególne miejsce wśród różnych gatunków mięsa zajmuje mięso drobiowe. Wyróżnia się ono spośród innych gatunków mięsa dużą wartością odżywczą białka, wynikającą z korzystnego składu aminokwasów. Większa jest w nim także ilość białka w porównaniu z mięsem dużych zwierząt rzeźnych. Tłuszcze zawarte w mięsie drobiowym są łatwiej przyswajalne niż w mięsie wołowym i wieprzowym, zawierają też więcej witaminy A i karotenów oraz witaminy E. Mięso drobiowe jest również liczącym się źródłem witamin z grupy B, kwasu pantotenowego i witaminy C. Mięso zwłaszcza młodych osobników jest

¹ e-mail: alicznarska@mail.atr.bydgoszcz.pl.

² Katedra Ekonomiki, Organizacji i Zarządzania w Gospodarce Żywnościowej, Akademia Techniczno-Rolnicza, ul. Kaliskiego, bud. 3.1., 85-796 Bydgoszcz, tel. 052 3408013, email: msrubkowska@mail.atr.bydgoszcz.pl

łatwe do przeżuwania i trawienia. Korzystny skład aminokwasowy białka oraz stosunkowo niska kaloryczność składają się na możliwość zastosowania tego gatunku mięsa w diecie niemowląt i młodszych dzieci, rekonwalescentów, osób starszych i prowadzących mało ruchliwy tryb życia oraz przeprowadzających kuracje odchudzające. Wymienione powyżej walory odżywcze, dietetyczne i smakowe mięsa drobiowego zadecydowały, że jest ono cennym produktem w codziennej diecie nowoczesnych społeczeństw [Kijowski 2006]. Badania budżetów gospodarstw domowych przeprowadzone w Polsce w okresie od września do listopada 2000 roku wykazały, że przeciętne spożycie mięsa drobiowego wyniosło 1,6 kg na osobę miesięcznie, co stanowiło czterokrotność ilości spożywanego mięsa wołowego i cielęcego oraz o pół kg przewyższało spożycie mięsa wieprzowego [Badania ...2003].

Wydaje się zasadnym zbadanie kierunku i natężenia zmian w spożyciu mięsa drobiowego, a także zmian zachodzących na rynku tego gatunku mięsa w Polsce i krajach Unii Europejskiej.

Cel, źródło danych i metoda badawcza

Celem pracy było porównanie wybranych elementów polskiego rynku mięsa drobiowego z rynkami pozostałych krajów członkowskich Unii Europejskiej. W tym celu zbadano następujące elementy rynku: spożycie, produkcję, import oraz eksport. Zakres czasowy badań obejmuje okres od 1961 do 2003 roku. Do analizy wybrano co czwarty rok począwszy od 1961 r. a skończywszy na 2003 r., ponieważ celem badania było określenie zmian o charakterze ogólnym. W tabelach zaprezentowano tylko dane dotyczące roku 1999 i 2003. Spożycie wyrażone jest w kg na osobę na rok natomiast produkcja, eksport i import w tys. ton na 1 rok. Obliczono również współczynniki zmienności i dynamikę spożycia, produkcji, importu i eksportu dla każdego kraju w badanym okresie. Oprócz tego dla dwóch wybranych lat badań (1999 i 2003) określono uzależnienie danego kraju od importu. Obliczono je jako udział importu w saldzie obejmującym produkcję pomniejszoną o eksport i powiększoną o import.

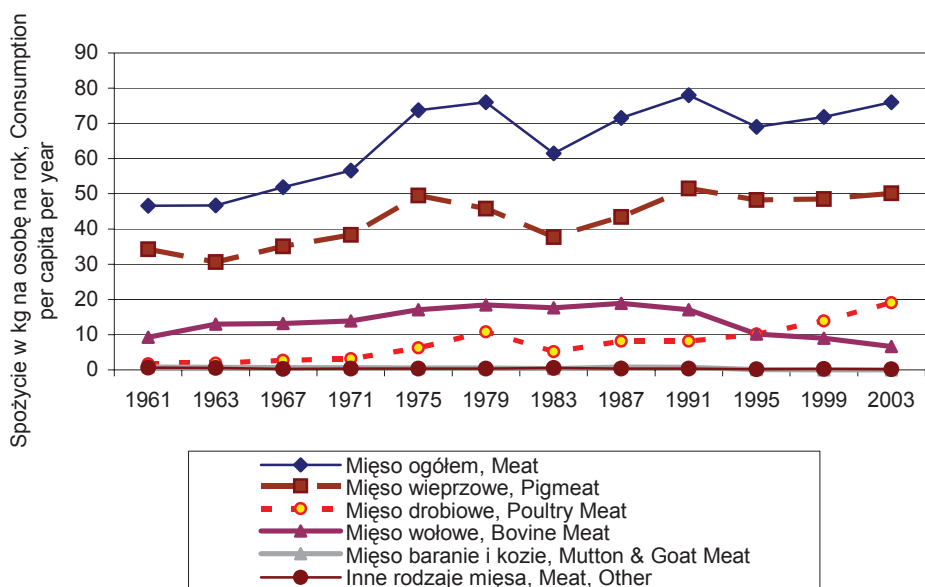
Dane empiryczne pochodzą z bazy danych Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa FAO. Wykorzystano jedną z części systemu FAOSTAT obejmującą krajowe bilanse żywnościowe, czyli zestawienie głównych składników przychodów i rozchodów produktów rolnych i żywnościowych. Ilość żywności wyprodukowana w kraju dodana do ilości żywności z importu daje, po uwzględnieniu zmian w zapasach, które mogły nastąpić od początku określonego okresu, dostępną podaż w tym okresie. Po stronie rozchodów znajduje się eksport, ilości produktu przeznaczone na pasze dla zwierząt, zużyte

na siew, skierowane do przerobu na artykuły żywnościowe i nieżywnościowe, ilości, które uległy stratom podczas przechowywania i transportu oraz ilości artykułów żywnościowych dostępne do spożycia przez ludzi. Dostępną do spożycia ilość określonego produktu żywnościowego na jednego mieszkańca otrzymuje się przez podzielenie powyższej ilości przez liczbę ludności faktycznie spożywającą tę ilość. Należy zaznaczyć, że ilości produktów żywnościowych, dostępnych do spożycia przez ludzi, jakie są podawane w bilansie żywnościowym, odnoszą się do ilości żywności, która dociera do konsumenta. Straty żywności w gospodarstwach rolnych oraz podczas dystrybucji i przetwarzania brane są pod uwagę jako element bilansu. Ilość żywności rzeczywiście spożytej może być jednak mniejsza niż pokazana w bilansie w zależności od wielkości strat części jadalnych i składników odżywczych w gospodarstwie domowym, np. podczas przechowywania, w trakcie obróbki wstępnej i kulinarnej, resztek talerzowych lub ilości zużytych na karmienie zwierząt domowych albo wyrzuconych. Uważa się, że bilanse żywnościowe, mimo że często dalekie są od zadawalających w dokładnym sensie statystycznym, dostarczają przybliżonego obrazu ogólnej sytuacji żywnościowej w krajach, który można wykorzystać do badań ekonomicznych [Wyżywienie1997].

Wyniki badań

Na początku badanego okresu tj. od 1961 r. do 1979 roku spożycie mięsa ogółem w Polsce systematycznie rosło i w roku 1979 osiągnęło poziom 76 kg na głowę mieszkańca.. Począwszy od lat osiemdziesiątych można zaobserwować wahania w ilości spożywanego mięsa, które wykazują tendencję wzrostową, odchylając się od niego w granicach 10 kg na jednego mieszkańca na rok. Wyjątkiem jest rok 1995, gdzie spożycie mięsa spadło do 61,5 kg. Jeżeli chodzi o strukturę spożycia mięsa w Polsce w analizowanym okresie uległa ona zmianie. Wyraźnie wzrasta tendencja spożycia mięsa drobiowego. Początkowy wzrost spożycia wołowiny od 1987 roku został zastąpiony stopniowym spadkiem jej spożycia. Poziom spożycia wieprzowiny podlegał w tym okresie wahaniom, jednak z tendencją wzrostową. Pod koniec badanego okresu ustabilizował się na poziomie 50 kg na mieszkańca na rok. Przeciętny Polak spożył w 2003 roku około 50 kg wieprzowiny, 20 kg mięsa drobiowego i niecałe 7 kg wołowiny. Spożycie pozostałych rodzajów mięsa, których poziom konsumpcji to nie więcej niż kilkaset gramów rocznie na jednego mieszkańca, wykazywał stałą tendencję spadkową, mimo, że w roku 1987 i 1991 zaobserwowano wzrost spożycia baraniny i mięsa koziego.

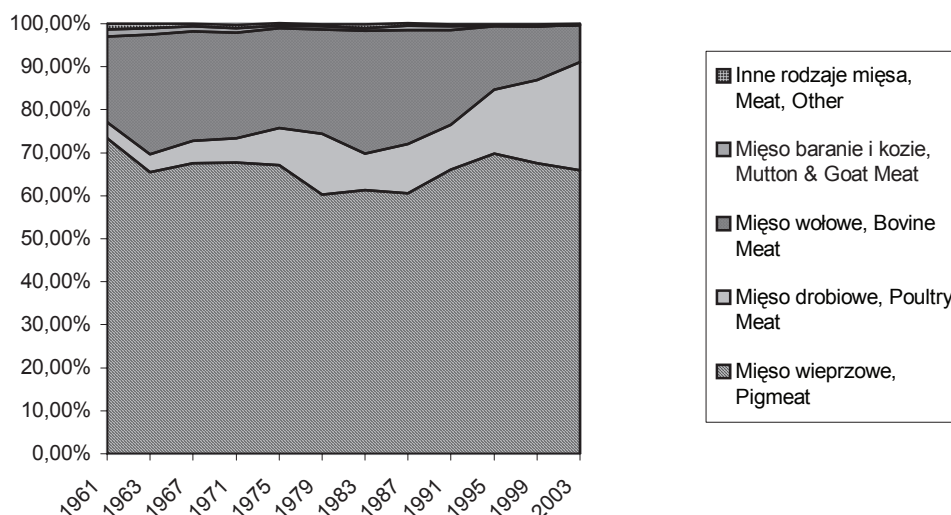
Dynamika zmian w ilości spożywanego mięsa jest różna. Współczynnik zmienności poziomu spożycia dla badanego szeregu czasowego zmiennych określających poziom spożycia dla drobiu wynosi 69,4%, dla mięsa wołowego 30,4%, a dla wieprzowiny 16,9%. Zmienność spożycia mięsa ogółem jest mniejsza, gdyż współczynnik zmienności wynosił 18,1%. Zmiany w spożyciu mięsa baraniego i koziego oraz pozostałych gatunków są znaczące, a współczynniki zmienności wynoszą odpowiednio 61,6 % i 31,1%.

Rysunek 1. Zmiany spożycia mięsa drobiowego i innych gatunków mięsa w Polsce
 Figure 1. Changes in consumption of poultry meat and other meat in Poland
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z FAO Food Balance Sheets
 Source: own work, data from FAO Food Balance Sheets

Na rysunku 2 przedstawiono udział spożycia poszczególnych rodzajów mięsa w spożyciu mięsa ogółem w Polsce. Udział mięsa drobiowego w analizowanym okresie uległ pięciokrotnemu zwiększeniu, z poziomu około 5% do 25%. Można zatem zaobserwować, że wzrost udziału spożycia mięsa drobiowego odbywa się głównie kosztem spadku udziału wołowiny w konsumpcji. Pozostałe rodzaje mięsa mają marginalny udział w konsumpcji mięsa ogółem.

Średnio spożycie mięsa drobiowego w krajach obecnie należących do Unii Europejskiej w badanym okresie rosło z poziomu 4,6 kg w 1961 r. do 20,9 kg w 2003 r. Znaczący, bo 50%-owy, spadek spożycia odnotowano jedynie w Holandii. W poszczególnych krajach członkowskich poziom konsumpcji drobiu w trzech ostatnich latach wybranych do badań jest różny począwszy od kilkunastu kg do około trzydziestu kg na jednego mieszkańca. W Polsce poziom ten jest zbliżony do średniej unijnej.

Rysunek 2. Struktura spożycia mięsa w Polsce

Figure 2. The structure of consumption of meat in Poland

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z FAO Food Balance Sheets

Source: own work based on data from FAO Food Balance Sheets

Elementami rynku mięsa drobiowego jest produkcja, import i eksport mięsa drobiowego. Wśród krajów Unii Europejskiej najczęściej mięsa drobiowego produkuje się we Francji (2187 tys. ton/rok), Wielkiej Brytanii (1525 tys. ton/rok), we Włoszech (1133 tys. ton/rok) i Hiszpanii (1002 tys. ton/rok). Najmniejszą produkcję odnotowano na Malcie (8 tys. ton/rok), w Łotwie (12 tys. ton/rok) i Estonii (14 tys. ton/rok). W badanym okresie (1961-2003) największa zmienność produkcji wystąpiła w Estonii i Finlandii, a najmniejsza w Słowenii.

Największymi importerami mięsa drobiowego są Wielka Brytania i Niemcy, w których importuje się średnio 514,5 tys. ton drobiu rocznie, a na Malcie zaledwie 2 tys. ton rocznie, co oznacza, że Wielka Brytania i Niemcy importują 25 razy więcej drobiu niż Malta. Niewielkie ilości drobiu, podobnie jak Malta, importuje Słowenia (4 tys. ton/rok) i Finlandia (6 tys. ton/rok). Natomiast wysokie różnice w imporcie mięsa drobiowego pomiędzy 1961 rokiem a 2003 odnotowano w Estonii, dla której współczynnik zmienności wyniósł 250%, a dla Szwecji 236,9%. Polska importuje niewielkie ilości mięsa drobiowego w porównaniu z innymi krajami UE, bo zaledwie 19 tys. ton rocznie. Drugą kategorią obrotu zewnętrznego jest eksport. Największy eksport mięsa drobiowego wystąpił we Francji i Holandii. Malta w 2003 roku nie eksportowała mięsa drobiowego, podobnie jak Łotwa i Litwa w 1999 roku. W 2003 roku Łotwa eksportowała 1 tys. ton mięsa drobiowego, a Litwa 11 tys. ton.

Polska w 2003 roku eksportowała 99 tys. ton drobiu rocznie, a zmienność w badanym okresie wyniosła 86,6%. Obliczono również uzależnienie każdego kraju od importu. Największe w 2003 roku odnotowano w Holandii, Irlandii i na Łotwie. Wynika z tego, że wymienione kraje są silnie uzależnione od importu i stanowi on znaczącą część w podaży mięsa drobiowego w wymienionych krajach.

Tabela 1. Spożycie mięsa drobiowego w krajach UE w wybranych latach (kg/mieszkańca/rok)
 Table 1. Consumption of poultry meat in the EU countries in selected years

Kraj	Lata	
	1999	2003
Austria	16,6	16,9
Belgia i Luksemburg	19,1	*
Belgia**	*	22,1
Czechy	20,5	23,1
Dania	17,5	18,4
Estonia	13,5	21,4
Finlandia	12,7	15,1
Francja	25,3	24,7
Niemcy	12,7	13,8
Grecja	17	18,5
Węgry	27,8	30,2
Irlandia	32,7	28,1
Włochy	18,2	15,8
Łotwa	7,4	16,5
Litwa	8,6	14,8
Malta	14,1	23,4
Holandia	14,2	9,2
Polska	13,9	19,1
Portugalia	26,9	22,4
Słowacja	24,2	26,3
Słowenia	33	28,5
Hiszpania	25,6	30,4
Szwecja	11,3	12,6
Wielka Brytania	28,2	30,0
Średnio w UE	19,2	20,9

* brak danych

** od 2000 roku dane podawane są tylko dla Belgii

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *FAO Food Balance Sheets*
 Source: own work based on data from *FAO Food Balance Sheets*

Wnioski

Przeprowadzone badania pozwoliły sformułować następujące wnioski:

1. Biorąc pod uwagę silną dynamikę zmian i ich kierunek można stwierdzić, że spożycie mięsa drobiowego w Polsce zyskuje na znaczeniu, ponieważ jego udział w spożyciu mięsa ogółem w badanym okresie wzrósł z około 5% w roku 1961 do 25% w 2003 roku, a współczynnik zmienności był największy wśród badanych krajów.
2. Wzrost udziału spożycia mięsa drobiowego odbywa się przede wszystkim kosztem spadku ilości konsumowanej wołowiny. Rośnie też w ostatnich latach badanego okresu spożycie mięsa ogółem, dlatego pomimo, że udział spożycia mięsa drobiowego w stosunku do udziału spożycia wieprzowiny wzrasta, poziom konsumpcji mięsa wieprzowego utrzymuje się na jednakowym poziomie.
3. Produkcja mięsa drobiowego w Polsce kształtuje się na średnim poziomie wśród krajów Unii Europejskiej. Najmniej drobiu produkuje Malta, Łotwa i Estonia, a najwięcej Francja.

4. Import i eksport to rynek zewnętrzny mięsa drobiowego każdego kraju Unii Europejskiej. Największym importerem drobiu jest Wielka Brytania, a eksporterem Holandia. Najmniej drobiu importuje i eksportuje Malta. W Polsce natomiast zdecydowanie więcej drobiu jest wysyłane na eksport (99 tys. ton/rocznie) niż importowane (19 tys. ton/rocznie).

Tabela 2. Produkcja i rynek zewnętrzny mięsa drobiowego w krajach UE w latach 1999 i 2003
Table 2. The production and the external market of poultry meat in the UE countries in 1999 and 2003

Kraj	Produkcja		Import		Eksport		Uzależnienie od importu	
	1999	2003	1999	2003	1999	2003	1999	2003
Austria	105	113	41	54	12	30	30,6	39,4
Belgia i Luksemburg	369	*	134	*	300	*	66,0	-
Belgia		431		160	*	342	-	64,2
Czechy	201	216	15	35	5	14	71,1	14,8
Dania	202	200	22	37	127	134	22,7	36,0
Estonia	8	14	77	21	66	7	405,3	28,6
Finlandia	66	84	3	6	3	8	4,5	9,4
Francja	2187	2014	140	186	828	676	9,3	12,2
Niemcy	748	964	437	500	139	297	41,8	42,8
Grecja	153	134	46	84	5	6	23,7	39,6
Węgry	399	439	5	17	122	131	-1,8	5,2
Irlandia	127	123	37	46	40	57	37,1	80,7
Włochy	1133	979	26	46	97	112	-2,4	5,0
Łotwa	6	12	12	26	0	1	66,7	70,3
Litwa	23	39	8	23	0	11	25,8	45,1
Malta	5	8	1	2	0	0	16,7	20,0
Holandia	758	574	238	359	727	773	88,5	224,4
Polska	573	803	17	19	58	99	3,2	-2,6
Portugalia	264	217	13	17	1	3	4,7	7,4
Słowacja	129	127	4	20	3	6	3,1	14,2
Słowenia	68	67	4	4	5	15	6,0	7,1
Hiszpania	1002	1208	96	120	55	79	9,2	9,6
Szwecja	96	100	10	29	5	12	9,9	24,8
Wielka Brytania	1525	1570	388	529	208	261	22,7	28,8

* brak danych

** od 2000 roku dane podawane są tylko dla Belgii

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z FAO Food Balance Sheets

Source: own work based on data from FAO Food Balance Sheets

Literatura

- Cichocka A. (2006, data odczytu): Miejsce mięsa w diecie. Tryb dostępu : <http://www.poradnikmedyczny.pl>.
Kijowski J. (2006, data odczytu): Bezpieczeństwo zdrowotne i jakość żywieniowa mięsa drobiowego i jaj. Tryb dostępu: <http://gastrona.pl>.
Badania indywidualnego spożycia żywności i stanu odżywienia w gospodarstwach domowych. (2003). IŻiŻ, Warszawa, ss. 51-52.
Wyżywienie w Polsce na tle innych krajów. (1997). Warszawa, ss. 6-7.

Abstract. The aim of the paper was to compare selected elements of poultry meat market in Poland and in the other European Union countries in years 1961 through 2003. The statistical data were collected from FAOSTAT. Basic trade statistics and the dependence on imports were calculated. It turned out that both in Poland and in the other EU countries the consumption of the chicken meat grew up, in Poland particularly replacing the consumption of beef meat. Great Britain is the largest importer of poultry and the largest exporter is the Netherlands. Malta imports and exports the least amounts of poultry.

Key words: poultry, international meat market, Poland, EU